

Jaarverslag 2021

1. Algemene zaken

1.1 Bestuur

Vanwege de coronamaatregelen werd de ALV online gehouden op 15 april 2021.

Harry Kolman was aftredend en herbenoemd als voorzitter tot 2023.

Lot Tönis was aftredend en herbenoemd als penningmeester tot 2024.

Dirk Muller was aftredend en herbenoemd als algemeen bestuurslid tot 2023.

Bestuurssamenstelling 2021:

- Harry Kolman (voorzitter)
- Cassandra van Altena (secretaris)
- Lot Tönis (penningmeester)
- Ton van Balken (algemeen bestuurslid)
- Dirk Muller (algemeen bestuurslid)
- Erwin van der Speld (algemeen bestuurslid)

1.2 Leden

In 2021 hebben 65 leden zich aangemeld als nieuw lid, en er waren 4 'cadeauleden' die voor een jaartje een lidmaatschap cadeau hadden gekregen. 12 leden hebben hun lidmaatschap opgezegd. Op 31-12-2021 was de ledenstand 450 leden.

1.3 Financiën

Het eigen vermogen is gestegen met €2.190,86 naar €29,766,20.

Er is aan contributie meer binnengekomen dan begroot, het aantal leden is ook gestegen.

Voor de heemtuin is een donatie van €1.000,- binnen gekomen. Deze is uitgegeven aan gereedschap voor de heemtuin en kruidentuin.

Via de Rabobankclubactie ontvingen wij een heel mooi bedrag van €619,77.

De gemeente heeft een bijdrage van €300,- gegeven voor veiligheidskleding voor de zagers in de Werkgroep Landschapsbeheer.

Er waren geen onvoorziene uitgaven.

De eenmalige inkomsten van het elzenhout (Kloosterwiel) zijn €1.165,-, vele leden hebben hier voor gezorgd.

1.4 PR voor de vereniging

Het magazine is in maart en september uitgegeven. Ook werd aan omwonenden van de Kloosterwiel en de Heemtuin en Kruidentuin in Zaltbommel een nieuwsbrief verstuurd.

Regelmatig worden wetenswaardigheden en foto's van de natuur in de Bommelerwaard op de social media geplaatst. De Natuurwacht heeft op dit moment twee Facebookpagina's: een 'vriendenpagina' (1144 vrienden eind 2021) en een 'bedrijfspagina' (649 likes, 655

volgers eind 2021). De vriendenpagina is de oorspronkelijke pagina van de Natuurwacht waarop de meeste berichten geplaatst werden, maar heeft enkele nadelen. Zo moet een geïnteresseerde die de pagina wil volgen een vriendschapsverzoek sturen aan de pagina om deze te kunnen volgen; dit kan een drempel zijn. Ook werkt een vriendenpagina twee kanten op, terwijl de Natuurwacht alleen informatie wil verschaffen (en geen informatie wil krijgen van individuen). Sinds de tweede helft van 2021 worden daarom de nieuwsberichten in eerste instantie op de bedrijfspagina geplaatst om deze pagina weer actueel te maken. Mocht in de toekomst besloten worden de vriendenpagina op te heffen, dan is de bedrijfspagina weer goed bijgewerkt en wordt deze hopelijk beter gevonden door geïnteresseerden.

Het aantal volgers op de twitter-pagina stond eind 2021 op 480 volgers.

1.5 Website

Al langere tijd bestaat de wens om de website van de Natuurwacht Bommelerwaard te moderniseren. Vooral de leesbaarheid op mobiele apparatuur is daarbij een belangrijk aandachtspunt. Ook bestaat de wens om het mogelijk te maken voor de werkgroepen om zelf artikelen op de website te plaatsen.

Op de achtergrond zijn er in 2021 grote stappen gezet om aan deze wensen te voldoen. De verwachting is dat de opgeschoonde website begin 2022 wordt gelanceerd. Daarna zal er worden gewerkt aan een totale modernisering waarbij de website een volledig nieuw uiterlijk zal krijgen.

2. Natuureducatie

2.1 Excursies

Vanwege de coronamaatregelen waren er geen excursies gepland voor het eerste half jaar. Later in het jaar zijn twee excursies gehouden:

- Nachtvliedernacht in de Lieskampen, door Lot Tönis (3 september)
- Vleermuizenexcursie in Zaltbommel, door Arnout de Mooij (11 september)

2.2 Lezingen

Vanwege de coronamaatregelen waren er geen lezingen gepland voor het eerste half jaar. In het tweede half jaar zijn er twee lezingen georganiseerd:

- Marterachtigen in de Bommelerwaard, door de Werkgroep Kleine marterachtigen (4 oktober)
- Lezing natuurinventarisaties Lieskampen, door Ton van Balken (8 november)

De lezing van 13 december over vogels in het Munnikenland kon helaas vanwege de strengere coronamaatregelen niet doorgaan.

2.3 Onderwijs en maatschappelijke stage

Jaarlijks begeleidt de Werkgroep Landschapsbeheer van de Natuurwacht een aantal leerlingen van het Cambium met de maatschappelijke stage (MAS). Begin 2021 is er geen stage geweest i.v.m. Corona. Voor het nieuwe seizoen 2021-2022 hadden zich maar liefst acht jongelui aangemeld, die in november en december flink wat wilgen hebben gesnoeid in de Kloosterwiel

Het project 'Vlinders in de klas', begeleid door leden van de Vlinderwerkgroep, vond dit jaar zijn vervolg (zie 5.1).

2.4 Heemtuin en kruidentuin (educatie)

In 2021 zijn er twee afzonderlijke informatiefolders gemaakt voor bezoekers aan de heemtuin en kruidentuin. De folders zijn ook digitaal in te zien op onze website. Menig bezoeker heeft de folder meegenomen, die in een fraai houten bakje bij de kruidentuin hangt. De nieuwsbrief over beide tuinen is ook dit jaar weer verspreid onder de bewoners van de binnenstad. In 2021 zijn 12 werkochtenden georganiseerd, waaraan gemiddeld door 5 a 10 vrijwilligers deelnamen. Beide tuinen zijn in 2021 door honderden liefhebbers bezocht.

2.5 Klompenpaden

Op verzoek van de gemeente Zaltbommel, gemeente Maasdriel en Stichting Landschapsbeheer Gelderland, maakt de Natuurwacht deel uit van de werkgroep die een klompenpad tracht te realiseren in en rond het Dorp Aalst en in en rond het dorp Velddriel. Er zijn meerdere bijeenkomsten geweest, waarvan een groot deel digitaal t.g.v. Corona. Er worden goede vorderingen gemaakt. Op dit moment zijn er gesprekken met agrariërs om toestemming te verkrijgen om over het boerenland te mogen wandelen. Het jaar 2022 is nog wel nodig om alle zaken te regelen. De hoop is dat de eerste wandelaars het pad in het voorjaar van 2023 kunnen lopen.

3 Landschapsbeheer

3.1 Kloosterwiel en andere natuurgebieden

De werkgroep landschapsbeheer heeft in 2021 een bijzondere prestatie verricht. Met elkaar werd deel genomen aan elf werkochtenden. Behalve het regulier onderhoud aan knotwilgen, paden en hagen werd het elzenbos nabij de Kloosterwiel aangepakt. Dit bos moet overeenkomstig het beheerplan verjongd worden. Ruim het derde deel van het elzenbos is gekapt en de meeste stammen lopen weer uit. Het was wel noodzakelijk met de bosmaaier enkele keren braam en brandnetel aan te pakken, opdat de elzen goed konden uitgroeien. Gemiddeld waren er per werkochtend 15 a 20 vrijwilligers present. Tijdens alle werkdagen werden de regels t.a.v. corona zo goed mogelijk nageleefd.

3.2 Eendenkooi Hedel

In 2021 zijn we met onze vrijwilligers twee keer aan de slag gegaan in de eendenkooi van Hedel. Vooral knotwilgen rond de grote plas werden gesnoeid.

3.3 Heemtuin en kruidentuin (onderhoud)

In 2021 zijn 12 werkochtenden georganiseerd, waaraan gemiddeld 5 a 10 vrijwilligers deelnamen. In de heemtuin kregen de hoogstamfruitbomen hun jaarlijkse snoeibeurt en werden de wandelpaden onder handen genomen. Aan de oostzijde van de schapenwei werd een kruidenstrook ingezaaid van o.a. luzerneklaver, honingklaver en boekweit. Vele insecten hebben er hun nectar gehaald. De kippen kregen een nieuw onderkomen zodat ze 's avonds gezamenlijk op stok kunnen gaan.

4 Natuurbescherming

4.1 Steenuilenwerkgroep

Ondanks dat er regelmatig Covid-19 beperkingen waren, bleek het goed mogelijk de tweejaarlijkse rondes lang de nestkasten te doen.

Resultaat:

Door omstandigheden zijn een 6-tal kasten dit jaar niet bezocht.

Er zijn dit jaar 48 jonge steenuilen aangetroffen en gezien het succes in voorgaande jaren in de niet gecontroleerde nestkasten, mag zeker van 55 jonge uilen uit gegaan worden. Een mooi resultaat.

Eind 2021 hangen er 86 nestkasten:

- 46 kasten in gebruik door steenuilen (hetzij broedgeval, hetzij slaappleats)
- 6 kasten gebruikt door spreeuwen
- 1 kast gebruikt door bijen, prachtige honingraten
- 5 kasten hangen nog te kort voor resultaten
- 22 kasten zijn leeg gebleven
- 6 kasten geen gegevens

In 2021 zijn er 5 nieuwe locaties bij gekomen en er zijn 4 kasten vervangen. Regelmatig komt er het verzoek binnen voor een nestkast. In principe worden deze verzoeken gehonoreerd, tenzij er geen succes te verwachten valt van de locatie.

In verband met het wegvallen van de nestkast aan de Krangstraat 5 (plan Veldzicht) zijn er drie nestkasten ter mitigatie opgehangen. Een van deze kasten heeft al direct broedsucces opgeleverd.

Voor het op handen zijnde bouwplan "Hendrikstraat" in Gameren is door de gemeente Zaltbommel om advies gevraagd. Ook hier betreft het een gebied met steenuilen en is geadviseerd vroegtijdig maatregelen te nemen.

4.2 Torenavalkwerkgroep

In 2021 zijn er weinig activiteiten geweest van deze werkgroep. Er is enkele een torenvalkkast geplaatst in het elzenbos nabij de Kloosterwiel

4.3 Salamandertrek

Een van onze vrijwilligers, Gerard Terpstra, heeft zich ook dit jaar ingezet om de kamsalamanders en padden een veilige oversteek te bezorgen op de Waaldijk in Gameren. Er werd een scherm geplaatst aan de binnenzijde van de dijk. Dagelijks werden de emmers gecontroleerd en de amfibieën op een veilige plaats in de uiterwaard losgelaten.

4.4 Projecten biodiversiteit

- Maaibeheer Beemstraat. Er is met de gemeente Zaltbommel en het Waterschap Rivierenland gesproken over het maaibeleid in de Beemstraat bij Gameren; de Natuurwacht wilde onderzoeken of hier een project met verbeterd maaibeheer opgestart kon worden. Een groot deel van de grond, het dijktalud, valt onder het beheer van het Waterschap. Deze heeft in 2021 hier 'gefaseerd' gemaaid door eerst

het buitentalud, en een aantal weken later het binnentalud te maaien. Er is een inventarisatie uitgevoerd van de flora op dit tracé. Nu gefaseerd maaien en het opruimen van het maaisel een feit is, zal de Natuurwacht dit niet meer als apart project opstarten.

- Maaibeheer Lieskampen. De Vlinderwerkgroep heeft in de Lieskampen stukjes hooiland afgezet die de eerste maaibeurt overgeslagen zijn. De vlinders en libellen zijn op deze stukjes geïnventariseerd door de werkgroep Vogels, die ook een vogelinventarisatie in de Lieskampen heeft uitgevoerd in 2021. De vlinderwerkgroep heeft de inventarisatie gedaan zoals elk jaar op dezelfde manier. Het maaibeleid is nog niet volledig naar wens, er wordt hierover verder overleg gepleegd met Staatsbosbeheer.
- Maaibeheer Capreton. Het gefaseerd maaien langs de Capreton, de wetering van Gameren naar Aalst, werd niet meer goed uitgevoerd. Na overleg van de Natuurwacht met het Waterschap is dit opgepakt en wordt het maaibeheer weer gefaseerd uitgevoerd: om de 25 meter wordt er wel en niet gemaaid. Er wordt slechts eenmaal per jaar gemaaid. Tevens is opschot van struiken verwijderd, zodat bloemen als heelblaadje en knoopkruid meer zon en ruimte krijgen. Het overblijvend riet is ideaal voor bosrietzanger en Kleine karekiet.
- Biodiversiteitsplan. Er is met de gemeente Zaltbommel gesproken over het opstellen van een biodiversiteitsplan voor de gemeente. Dit is een initiatief van de gemeente. Er is een ecologisch adviesbureau betrokken die het plan zal opstellen na input te hebben gekregen van diverse betrokkenen waaronder de Natuurwacht. In het plan moeten alle groene initiatieven samenkomen. Het plan moet richting en samenhang geven aan de versterking van de biodiversiteit in de gemeente Zaltbommel. Dit project loopt nog.
- Advies Hitachi voor meer biodiversiteit. Hitachi op bedrijventerrein De Wildeman in Zaltbommel heeft de Natuurwacht gevraagd advies te geven over het verhogen van de biodiversiteit rond hen terrein. De Natuurwacht heeft het terrein bezocht en een uitgebreid adviesrapport geschreven. Het rapport zal bij Hitachi intern besproken worden om te kijken welke maatregelen uitgevoerd gaan worden.
- Kaderrichtlijn Water. De Natuurwacht is betrokken bij de projecten in de Maas- uiterwaarden van de Kaderrichtlijn Water. Doel is om de waterkwaliteit te verhogen en gekoppeld daaraan de biodiversiteit. Door ons zijn adviezen uitgebracht om oude en verlande meanders in de uiterwaard van Nederhemert-Zuid, Wellseind en Poederoijen uit te diepen, te verlengen en meer herkenbaar te maken in het landschap. Ook in 2022 maakt de Natuurwacht deel uit van deze werkgroep, waarin ook andere uiterwaarden besproken worden m.b.t. de Kaderrichtlijn Water

4.5 Ruimtelijke ordening

Op het gebied van ruimtelijke ordening heeft de Natuurwacht zich in 2021 ingezet voor de volgende projecten:

- Windmolens Hoenzadriel. Door de inzet van de Natuurwacht is er een werkgroep in het leven geroepen die moet adviseren over te nemen maatregelen rondom de geplande windmolens gericht op Das, Wezel en Bunzing. Vanuit het windmolenproject moet er tenminste 1000 m² gecompenseerd worden. De werkgroep dringt aan op tenminste een verdubbeling van deze oppervlakte, vooral te gebruiken om verbindingzones te maken.

- Bouwprojecten in steenuilengebied: zie 4.1

5. Natuurstudie

5.1 Werkgroep Vlinders

De vlinderwerkgroep heeft in 3 gebieden geteld: De lieskampen, Hedelse Bovenwaard en de Arkenswaard. De tellingen zijn verwerkt door de Vlinderstichting. De aantallen getelde vlinders zijn in de Lieskampen ongeveer gelijk gebleven, maar zijn in de Arkenswaard en de Hedelse Bovenwaard duidelijk minder.

De omstandigheden waren dit jaar erg bijzonder vanwege het zomerse hoge water. De route van de Hedelse Bovenwaarden en de route Arkenswaard hebben enige weken onder water gestaan. Deze periode kon er niet geteld worden. Door het hoge water is de vegetatie afgestorven waardoor de vlinders ook nadat het water weg was geen voedsel meer konden vinden.

In de Lieskampen zijn er op de route maar ook buiten de route stroken blijven staan bij de maaisessie van juni. De bedoeling was dat deze stukken ook niet gemaaid zouden worden tijdens de maaibeurt in september, helaas is dit gedeeltelijk gedaan.

De aantal vlinders waren duidelijk hoger bij de niet gemaaide stukken.

	Lieskampen						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
aantal	2159	2214	1583	1350	1380	1078	1198
aantal soorten	18	17	18	17	19	17	17
keren geteld	29	27	30	31	26	30	25
	Arkenswaard			Hedel			
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	
aantal	518	557	306	1552	1116	466	
aantal soorten	14	12	14	23	20	16	
keren geteld	26	33	29	25	30	24	

Dit jaar is er slechts op één school het project “Vlinders in de klas” uitgevoerd (twee vlinderbakken), ook is er een excursie geweest van één klas in de Lieskampen.

5.2 Werkgroep Planten

Het afgelopen jaar hebben er minder excursies plaatsgevonden dan voorheen. Helaas was het door de COVID-maatregelen niet altijd mogelijk om samen te komen. Slechts één keer, aan het einde van het seizoen zijn we samengekomen om te inventariseren. Op 12 september hebben we een inventarisatie gedaan bij Nieuw Fort St. Andries.

De gegevens zijn ingevoerd in waarneming.nl

5.3 Werkgroep Vogels

Het afgelopen jaar hebben er minder excursies plaatsgevonden dan voorheen. Helaas was het door de COVID-maatregelen niet altijd mogelijk om samen te komen. Desondanks hebben we toch nog een paar keer kunnen wandelen.

Op 26/9 vond er een wandeling plaats van de batterij onder Poederoijen naar de batterij onder Brakel. Op 31/10 gingen we naar het bos van Neerijnen waar we vooral veel paddenstoelen hebben gezien. Tot slot hebben we een winterwandeling gehouden op 12/12. De route ging van de Capreton naar en langs de Drielse wetering en via de Rampert en de Capreton weer terug. Een mooie en enigszins uitdagende wandeling. De gegevens zijn ingevoerd in waarneming.nl

Tijdens de wintermaanden van 2020/2021 heeft de vogelwerkgroep de uiterwaard van Hedel geïnventariseerd op de aanwezigheid van wintervogels. Er zijn vijftien inventarisatiebezoeken aan deze Hedelse Bovenwaard gebracht. In totaal zijn ruim vijftig vogelsoorten waargenomen. Het verslag van de werkgroep staat uitgebreid beschreven in ons magazine van maart 2021

Gedurende de maanden maart tot en met augustus is in 2021 in Natuurgebied De Lieskampen een broedvogelinventarisatie uitgevoerd. In totaal zijn, veelal vroeg in de morgen, 24 inventarisatiebezoeken gebracht aan het gebied. In totaal werden zo'n 60 verschillende vogelsoorten genoteerd. Er hebben in 2021 ongeveer 350 vogels gebroed. Een uitgebreid verslag staat in ons magazine van sept. 2021. Behalve broedvogels werden ook de vlinders en libellen geïnventariseerd in natuurgebied De Lieskampen. Van april tot en met augustus werd het gebied wekelijks bezocht. Er werden 24 soorten vlinders waargenomen en 23 soorten libellen. Een uitgebreid verslag staat in ons magazine van sept. 2021. Tijdens de algemene vlinderinventarisatie werd ook een speciaal onderzoek uitgevoerd m.b.t. het voorkomen van het Oranje zandooijje. Dit met het doel een beter beheer te creëren voor deze kwetsbare vlindersoort. De bevindingen en inventarisatiegegevens staan vermeld in het magazine van september 2021.

5.4 Werkgroep Kleine Marters

In het jaar 2021 hebben we als werkgroep weer mooie stappen gezet en nieuwe kennis vergaard. Dit jaar werden 'alle' marterachtigen in de Bommelerwaard vastgesteld op eigen camera, een unicum. De wezel was in vergelijking met voorgaande jaren minder aanwezig op de camera's. De struikrover, toch wel één van de beste gereedschappen om wezels te vinden, werd minder ingezet dit jaar. Mogelijk dat de inzet van de struikrover deze cijfers heeft beïnvloed. Dit jaar bleek wederom voor hermelijn veelbelovend: nieuwe leefgebieden en nieuwe waarnemingen uit de Lieskampen. Nieuwe leefgebieden voor boommarter en steenmarter zijn zeer opvallend, deze soorten hebben zich gevestigd in de Bommelerwaard en tijd zal leren welke gebieden nog meer bewoond zullen raken. Nieuwe burchten van das zijn ook veelbelovend maar aandacht voor de soort is wel nodig, zo is een mogelijke burcht verloren gegaan dit najaar door 'zomaar' een terrein op te schonen. Voor de das zou het erg mooi zijn als we een coördinator vinden die de soort in de Bommelerwaard nauwlettend in de gaten wil houden. Van achter de computer is de WKMB wederom actief geweest met kleine marterachtigen. Het blijft moeilijk om de ecologie of populatieontwikkeling van kleine marterachtigen te doorgronden. Maar de vondsten van de WKMB bieden perspectief. Mogelijk dat we in de toekomst andere onderzoeken kunnen opzetten, om zo nog meer te kunnen leren en een grotere bijdrage te kunnen leveren aan deze schuwe en waardevolle roofdieren in de Bommelerwaard.

- In 2021 werden 14 wezels waargenomen op 14 locaties;
- In 2021 werden 7 hermelijnen waargenomen op 7 locaties;

- In 2021 zijn 21 bunzings waargenomen op 18 locaties, wederom een mooie melding van voortplanting;
- De WKMB verzamelde in 2021 27 meldingen van (kleine/grote) marterachtigen;
- In totaal zijn in 2021 42 individuele kleine marterachtigen gedocumenteerd in de Bommelerwaard, 30 hiervan zijn gevonden of gedocumenteerd met dank aan de activiteiten van de WKMB (71%);
- De activiteiten van de WKMB resulteerden in het vaststellen van vele nieuw leefgebieden van steenmarter voor de Bommelerwaard, met ook vondsten ten westen van de A2 en het gebruik van de faunapassages onder de A2;
- De activiteiten van de WKMB resulteerden in het vaststellen van nieuwe uitbereiding van boommarter van de Bommelerwaard;
- De activiteiten van de WKMB resulteerden in het vaststellen van voortplanting bij verschillende dassenfamilies;
- Nieuwe dassenburchten werden vastgesteld in nieuw leefgebied;
- In totaal werden met de camera's binnen het project 16 soorten wilde zoogdieren vastgelegd;
- Wezel werd in 2021 op minder locaties gevonden maar wel weer in nieuw leefgebieden. De wezel werd ook in verschillende agrarische gebieden vastgesteld;
- Hermelijn blijkt goed in staat om onder de radar te blijven of blijkt goed in staat om tot in het hart van de Bommelerwaard terrein te koloniseren. Het opnieuw treffen van hermelijn in de Lieskampen geeft mogelijk aan dat hier een kleine populatie ontstaat;
- Voor bunzing geldt dit jaar dat hij zich op opvallend veel plekken liet zien;
- Het aantal verkeersslachtoffers van de das (0) was gelukkig erg laag maar voor enkele locaties geldt dat maatregelen noodzakelijk blijven.

5.5 Werkgroep Patrijzen/Akkervogelwerkgroep

In 2021 hebben 15 vrijwilligers patrijzen geteld. Er is geteld op het gehele 'eiland' van Nederhemert-zuid, de uiterwaarden bij Well, een drietal gebieden bij Heerewaarden en het Gement. Behalve bij het Gement zijn in alle gebieden enkele tot meerdere patrijzen waargenomen.

Eind 2021 is ook de start gemaakt om een akkervogelwerkgroep op te zetten, die in samenwerking met de Capreton en Stichting Landschapsbeheer Gelderland zal kijken waar maatregelen genomen kunnen worden t.b.v. akkervogels als patrijs, kneu en gele kwikstaart.

5.6 Vogelatlas Bommelerwaard

De Natuurwacht heeft in 2021 de eerste stappen gezet voor een Vogelatlas Bommelerwaard. Bedoeling is dat in de jaren 2022-2025 de broedvogels en wintervogels geteld gaan worden in het gehele gebied. Er is een telmethode uitgedacht, die is voorgelegd aan Sovon. Sovon is enthousiast over het project en zal helpen met het verwerken van de aangeleverde data tot schattingen van vogeldichtheden in de Bommelerwaard en verspreidingskaarten aanleveren. Eind 2021 zijn potentiële tellers en andere geïnteresseerden aangeschreven om mee te helpen met het project. Dit heeft veel enthousiaste reacties opgeleverd: 16 tellers hebben op een of meer 'inventarisatieblokken' ingetekend, met als resultaat dat aan het eind van het jaar al 36 van de 57 te tellen inventarisatieblokken verdeeld zijn.

5.7 Cursus Paddenstoelen

In oktober 2021 is door de Natuurwacht wederom een cursus paddenstoelen georganiseerd. Er waren tien deelnemers. Er werden drie cursusavonden georganiseerd in de Grote Aak en er werden op de zaterdagmorgen drie excursies gehouden in Landgoed Eikenhorst nabij Esch.